

Mennesket har mulighetene i seg til å skape en bedre verden

Taler

Per Borten

Dato

1 januar 1971

Sted

NRK radio og fjernsyn

Omstendigheter

Nyttårstale

- 1 Vi har sikkert hver og en av oss gjort den erfaring at det ikke alltid er like lett å bevare sansen for problemenes virkelige størrelse. Man er ofte rask til å overdimensjonere øyeblikkets vansker. Under de store prøvelser i livet innser man dette.
- 5 Slik er det også i det politiske liv. Når det således i en stortingsdebatt nylig ble uttalt noe om at ingenting er normalt i vårt land i dag, så er det et utsagn som fort vil miste sitt verd dersom landet skulle komme opp i virkelig unormale tilstander - økonomisk eller på annen måte.
- 10 Menneskenes situasjon i andre land som vi fikk meldinger fra like før jul burde bringe noen og hver til å ta litt mer beskjedent i om våre problemer.
- Et overblikk over forholdene i vårt land ved årsskiftet vil som alltid vise både
- 15 positive og negative trekk. Men når alt kommer til alt tror jeg statusen er god.
- Det vi har av økonomiske problemer, springer ut av vekst og framgang, ikke av forringelse av vårt fellesbo eller av den enkeltes materielle tilværelse. Det er ikke et dårlig utgangspunkt for det nye året.
- 20 Inntektsoppgjørene i 1970 ble gjennomført praktisk talt uten inngrep fra myndighetenes side og uten tap av arbeidsdager ved lovlige konflikter. Et gledelig forhold som vitner om ordnede og stabile tilstander.
- 25 Men arbeidsmarkedet er stramt p dvs. at vi totalt har mer virksomhet i gang enn det er arbeidskraft til. Dette har ført med seg at vi har fått en unormal stor

lønnsglidning i noen næringer med tillegg i det siste halvår omtrent på samme størrelse som de lønnstillegg som ble avtalt under selve tariffrevisjonen. Men mange får liten eller ingen lønnsglidning, og det oppstår uønskede skjevheter mellom de enkelte lønnstakergrupper.

Alle er vi klar over den økonomiske sammenhengen og vet at inntektsøkinger må slå ut i prisene på varer og tjenester. I år presses nivået ytterligere oppover ved høyere priser på det vi kjøper fra utlandet, for også der foregår det prisstigning - i enkelte land endog sterkere enn hos oss.

Det var for å dempe de uheldige utslagene på pris- og kostnadsnivået at det ble gjennomført en del tilstramningstiltak ved årsskiftet.

Vi vil ikke gå så langt at det fremkalles arbeidsledighet og bruke den som balanserende virkemiddel. På den annen side vil en ukontrollert kostnadsøking svekke bedriftenes konkurranseevne. Det kan føre til bedriftstans og da som regel i de næringer som har lavest lønnsomhet. Resultatet blir at de som har sitt levestandard der, rammes ensidig og urettferdig.

Kontaktflaten mellom myndighetene og interesse-organisasjonene er stadig blitt utvidet. Men det hersker samstemmighet om at dersom vi skal beholde full sysselsetting og samtidig mestre kostnadsutviklingen og lavtlønnsproblemene bedre, må samarbeidet få enda mer gjensidig forpliktende former under kommende inntektsoppgjør.

Den generelle målsetting ved alt politisk arbeid må være at våre samlivsforhold ordnes slik at den enkelte finner trivsel og trygghet i tilværelsen.

En slik målsetting kan ikke nås dersom vi gir alle kreftene fritt spillerom. Det må foregå en samfunnsmessig styring, blant annet for å oppnå en utjevning av kårerne. Ønsker vi dette, og det tror jeg de fleste gjør - må vi være villige til å avstå så mye av vår inntekt til det offentlige at likestillingspolitikken ikke blir en illusjon.

En grunnpilar i denne politikken er våre sosiale ordninger med folketrygden som hovedelement. For å belyse omfanget, skal jeg nevne at i 1971 vil ca. 13 milliarder gå med til trygder og pensjoner, eller 30-40 mill. kroner hver dag i året.

I 1960 var alderstrygden for ektepar 300 kr. måneden. Fra i dag etter Regjeringens forslag, - 1.100 kr. måneden. I 1960 utgjorde ektepartrygden fjerdeparten av en industriarbeiders lønn, i dag nærmer den seg halvparten.

70

Men trass i dette synes mange at grunntrygden fortsatt er for beskjedent. Den gir ikke dem som har bare trygden, et utkommesom er velferdsstaten verdig.

75

Husk da, at dette kan vi rette på ved å utvide solidariteten ytterligere. Vi som er i arbeid, må betale noe mer - for ingen trygder gjør seg selv. En dag er det vår tur til å være trygdet.

80

Og husk endelig at i solidaritetstanken ligger også en moralsk forpliktelse for den enkelte til ikke å misbruke våre trygdeordninger som er bygd opp gjennom felles innsats.

Finansieringen vil nå bli endret igjen slik at premien blir høyest der bæreevnen er størst, dvs. på de midlere og høyere inntekter.

85

Når jeg i kveld ville fremheve de likestillingspolitiske bestrebelser slik jeg har gjort, så er det også for å sette dem inn i et perspektiv ut over det indrepolitiske. I land etter land er vi vitne til at innbyrdes skjevheter fører til uro - og der den demokratiske sikkerhetsventil mangler, endog til oppstand. Dette innvirker igjen på den mellomfolkelige balanse i verden.

90

Jeg vil derfor ganske enkelt si det på den måten at en aktiv likestillingspolitikk er for ethvert land også et viktig bidrag til en god utenrikspolitikk.

95

I den sammenheng kan det være naturlig å minne om at de nordiske lands anseelse i verden ikke minst skyldes at de har kunnet trygge samfunnsutviklingen uten voldsomme indre konflikter.

På mange områder finner vi felles trekk i nordisk politikk. Det er også grunnlaget for det samarbeid som har grodd fram.

100

Vi må fortsette å bygge ut dette på flest mulig felter. Under Nordisk Råds møte i februar vil man ta et skritt videre ved å supplere traktaten slik at vi får et ministerråd som skal lede og koordinere samarbeidet mellom de nordiske land.

Men det spørsmål som opptar oss mest for tiden - som også bør oppta oss mest - er forhandlingene med Fellesmarkedet. Vi må treffe avgjørelser av historisk rekkevidde.

- 110 I Regjeringens melding til Stortinget av 5. juni 1970 heter det blant annet:
 «Regjeringen finner det av avgjørende betydning å få brakt på det rene om Norge ved medlemskap kan få ivaretatt særlige norske interesser på en tilfredsstillende måte. Regjeringen vil under forhandlingene legge frem de problemer som kan tenkes å oppstå ved norsk tilslutning til EEC og søke å
 115 oppnå vilkår som sikrer våre interesser på ulike områder.»

Det er denne prosedyre som nå pågår og vil lede fram til et forhandlingsresultat. Først når dette foreligger, kan man ta standpunkt til det markedspolitiske samarbeid i Europa.

120

- Men det bør heller ikke herske tvil om at målsettingene for den utvikling som nå er i gang innenfor EEC, gjelder noe langt mer vidtrekkende enn et fellesmarked. Man diskuterer fremtidsplaner som tar sikte på en politisk og økonomisk union - med utvidet overføring av beslutningsmyndighet til Felleskapets organer. Slike
 125 beføyelser vil endog være mer omfattende enn de som er hjemlet i den nåværende Roma-traktat.

- Det norske folk må gjøre seg opp en mening også om disse målsettingene, samtidig som forhandlingene med Fellesmarkedets organer pågår. Det er opptil
 130 hver enkelt av oss å vurdere hva vi mener vil tjene landets interesser best på lang sikt.

- For at hver kvinne og mann skal kunne gjøre seg opp en begrunnet mening om den beslutning som må tas, kreves en bred informasjon. Det er forutsetningen
 135 for at den enkelte får en reell mulighet til å treffe sitt personlige valg etter moden avveining av alle foreliggende momenter.

- Vi bør beflitte oss på å unngå en argumentasjon som bygger på ensidige påstander eller som søker å påvirke folk ved å skape frykt i deres sinn. Det
 140 kommer aldri noe godt ut av disposisjoner hvor frykten dominerer.

Europa er under omdannelse. Det må vi ta hensyn til uansett hvilken løsning vi

145 kommer til å velge. Vi vet at ikke alle nasjoner i Europa kommer til å gå inn i en
eventuell union. Men dermed har vi neppe rett til å si at disse vil bli isolert - eller
at deres stemme vil telle mindre i verdenssamfunnet.

150 I nyttårstalen for 4 år siden var jeg inne på den betydning vår vasskraft har for
vårt næringsliv og for busetnaden i landet vårt. Vi øynet da slutten på nye
vassfall som med fordel kunne utbygges. «Kanskje skjuler havbunnen nye
energiressurser,» la jeg til. I dag er oljen mer enn en formodning. Men la oss
være nøkterne i våre antagelser. Vasskraften fornyes stadig, oljekildene sømmes
for alltid ved bruk. Vi har nå såpass visshet om oljeforekomster på norsk område
at vi må legge opp en politikk for utnyttningen.

155 Oljens rolle i verdenshusholdningen er voldsom stigende. Prognosene for
oljebehovet tilsier at i tiåret 1970-1980 må oljeindustrien i verden skape et
produksjonsapparat som samlet skaffer like mye olje som den totale
produksjonen i de siste 100 år.

160 Ingen ressurs kan måle seg med oljen i betydning på godt og vondt. Den
strategiske rolle oljen har spilt for statene i verden, er nesten avskrekkende. Oljen
har gjort mange små stater til kasteball mellom store makter og kapitalsterke
interesser.

165 Vår billige vasskraft holdt på å gjøre oss til det samme. I 1906 var over 70
prosent av den utbygde vasskraft på utenlandske hender. Det førte til de
politiske kamper om konsesjonslovene.

170 Intensjonen bak lovene var å sikre at vasskraft og mineraler skulle nyttes slik at
de kom allmennheten til gode - og ikke måtte bli rene spekulasjonsobjekter -
videre at man av hensyn til levegrunnlaget skulle disponere ressursene i et
langsiktig perspektiv.

175 Jeg tror vi har en god tradisjon i konsesjonslovene våre. Det er overveiende
enighet om at de har gagnet folket vårt på lang sikt. La oss diskutere og forme
vår oljepolitikk i samme ånd og ut fra tilsvarende betraktningsmåter.

180 Jeg nevnte innledningsvis at man ved et overblikk vil finne både positive og
negative trekk.

Våre forfedre kjente seg ofte overveldet i kamp mot naturkreftene.

- 185 I dagens samfunn synes det heller å være resultatene av de kreftene menneskene selv har i seg, de har vanskelig for å rå med.

I det minste i noen land har man langt på vei lært å beherske den materielle utvikling. Men mange har pekt på at det nesten synes å herske en lovmessighet
190 slik at nyvundne fremskritt og goder - i sitt kjølvann også har nye problemer. Duun sa det på sin måte: «Menneske har stadig levd i ei overgangstid, og det same kjem det til å gjera heretter. Det er ikkje nøgd minders det har noko å være missnøgd med: det er ikkje til utan det.»

- 195 Det er mye livsvisdom i dette - likevel tror jeg ikke vi har lov å lukke øynene for en del utslag i dagens samfunn.

Konkurransen er stimulerende - men utarter den til jag - skaper den harde mennesker. Det kan slå ut i voldsmentalitet. Hos andre viser det seg som
200 virkelighetsflukt - ofte stimulert ved bruk av stoffer.

Prosentvis er disse grupper kanskje små - men her gjelder til fulle at selv ett tilfelle er ett for mye - for det individ eller den familie som rammes, er det alt. Derfor plikter vi å ta disse problemene alvorlig.

205

Også denne julehelgen er vi blitt minnet om at friheten og rettssikkerheten har trange kår i verden. Regimer med forskjellige fortegn slår ut på samme måte i krenkelse av menneskerettighetene. - Det står i en eiendommelig kontrast til julebudskapet om fred mellom menneskene.

210

Kanskje noe av det vesentligste ved dette budskapet er bevisstgjøringen om at mennesket har mulighetene i seg til å skape en bedre verden - og at hver enkelt har et ansvar.

- 215 Vi har som folk hatt den lykke å leve i frihet og rettsikkerhet - men vi må stadig holde dem levende, også ved å si nei til overgrep.

Vi synes kanskje av og til det går smått framover - men vi må aldri gi opp troen på det gode.

220

Jeg synes Gerd Nyquist så treffende gav uttrykk for dette håpet i et program nylig:

225 «Det var engang en framtid
En fred
Som ringen i et vann
som vider seg
og stilner av til slutt
230 mot bredden av et fellesskap.
Det var engang en framtid
som er hundre millioner skritt borte
- Men vi har da lært å gå?

235 Vi her hjemme vil gjerne hilse og takke dem som har sitt virke på Svalbard,
Bjørnøya, Hopen og Jan Mayen - våre sjøfolk og fangstmenn på alle hav - de
som gjør innsats på misjonsmarken - i fredskorpsene eller i annen hjelpeinnsats -
ja, alle norske borgere på post utenfor landets grenser.

240 Alle samler vi oss i gode ønsker for Kongen, Kronprinsparet og den kongelige
familie.

Vi ønsker hverandre et godt nytt år!

245 **Kilde**
www.regjeringen.no

Emner
Nyttårstale

250 **URI**
<https://www.virksommeord.no/tale/mennesket-har-mulighetene-i-seg-til-a-skape-en-bedre-verden>

255